

نادرترین پروانه‌های جهان

پروانه‌ها از راسته پولک بالان (Lepidoptera) و رده حشرات (Insecta) هستند. تاکنون بین 160 تا 180 هزارگونه از آنها شناسایی شده اما متخصصان باور دارند روش‌های نوین رده بندی و کشف نقاط جدید در پهنه بیکران زمین، بی‌تردید این تعداد را افزایش خواهد داد. از این تعداد 406 گونه در ایران ثبت شده که حدود 70 تا 80 گونه آنها بومی کشور ما هستند.

پروانه‌ها از راسته پولک بالان (Lepidoptera) و رده حشرات (Insecta) هستند. تاکنون بین 160 تا 180 هزارگونه از آنها شناسایی شده اما متخصصان باور دارند روش‌های نوین رده بندی و کشف نقاط جدید در پهنه بیکران زمین، بی‌تردید این تعداد را افزایش خواهد داد. از این تعداد 406 گونه در ایران ثبت شده که حدود 70 تا 80 گونه آنها بومی کشور ما هستند.

نوادار روزگار

از میان پروانه های شناخته شده در جهان، دو گونه به نام های ملکه الکساندرای بال پرنده ای (Ornithoptera alexandrae) و ریچموند بال پرنده ای (O. richmondia) گونه های بسیار نادر و در معرض خطر انقراض هستند. جنس موسوم به بال پرنده ای ها (Ornithoptera) شامل برخی از بزرگ ترین و زیباترین پروانه های جهان است که از بخش های جنوبی آسیا تا استرالیا پراکنش دارند. تعداد زیادی از اعضای این نوع اکنون در فهرست سرخ اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی قرار دارند اما متأسفانه این مساله نتوانسته مانع خرید و فروش غیرقانونی برخی مجموعه داران شود. خوشبختانه در کشورهایی همچون گینه نو بتازگی طرح های مدیریتی جدیدی به منظور حفاظت از این گونه ها اجرا شده که موفقیت های شایانی نیز کسب کرده است.

تغییراتی که به دست بشر رقم می خورد

برخی گونه های پروانه بال پرنده ای آن قدر به بهانه بهای گزاف تر توسط خریداران مختلف به شکل قانونی و غیرقانونی دست به دست می شوند که بنا به گفته دانشمندان شاید روزی دیگر هیچ یک از اعضای این جنس زیبا و منحصر به فرد روی کره زمین باقی نماند. مبحث انقراض پروانه ها موضوع بسیار پیچیده ای است و به همین دلیل برخی دانشمندان استفاده از واژگانی همچون کمیاب شدن گونه یا لکه ای شدن جمعیت را صحیح تر می دانند. اما درخصوص برخی گونه ها از جمله ملکه الکساندرای و ریچموند بال پرنده ای، شرایط به حدی تأسف آور است که اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی تنها واژه مناسب برای آنها را در معرض خطر انقراض تشخیص داده است.

بزرگ ترین پروانه های جهان

گونه موسوم به ملکه الکساندرای بال پرنده ای از پایوای گینه نو نه تنها یکی از نادرترین، بلکه بزرگ ترین پروانه جهان است که طول بال آن به حدود 27/5 سانتی متر می رسد. گونه دیگر موسوم به پروانه بال پرنده ای ریچموند از کشور استرالیا یکی از کوچک ترین اعضای این نوع است که پهنای بال آن به 15 سانتی متر می رسد. واژه بال پرنده ای به واقع صفتی است که به واسطه ابعاد و شکل خاص بال ها به این پروانه ها اطلاق شده است. روایت هایی وجود دارد مبنی بر این که شکارچیان گاهی این پروانه ها را با پرنده اشتباه گرفته و به آنها تیراندازی می کنند.

ویژگی های ظاهری و رفتاری

رنگ بندی و اندازه های جنس نر و ماده در دو گونه موسوم به ملکه الکساندرای و ریچموند، همانند دیگر اعضای جنس بال پرنده ای ها (Ornithoptera) با یکدیگر تفاوت دارد. رنگ بال نرهای ملکه الکساندرای معمولاً ترکیبی از آبی، سبز، طلایی و سیاه است، در حالی که رنگ بال نرهای ریچموند سایه های سبز و سیاه همچون رنگین کمان دارد. در مقابل رنگ ماده های هر دو گونه (ملکه الکساندرای و ریچموند) قهوه ای تیره همراه با نقطه نقطه های سفید و کرم رنگ است. ماده های بال پرنده ای معمولاً بزرگ تر از همتهای نر هستند در حالی که رنگ بندی آنها در مقام مقایسه آن قدرها منحصر به فرد نیست. پروانه های بال پرنده ای اغلب خود را با زندگی در زیستگاه های جنگلی سازگار کرده اند. این زیستگاه های بی نظیر گاه و بیگاه پذیرای گل های متفاوتی می شوند که می تواند شاهد کافی برای تغذیه پروانه های بالغ تامین کند. پروانه های نر بالغ تنها درختان بلند را به عنوان قلمرو برمی گزینند و از آن در برابر دیگر هموعانشان دفاع می کنند. اما پروانه های ماده با گشت زنی مداوم میان درختان جنگل های حاره ای، انواع خاصی از درختان تاک را برای تخمگذاری انتخاب می کنند.

رشته های درهم تنیده

کرم های ابریشم ملکه الکساندرای انحصاراً از گونه ای درخت تاک به نام Aristolochia / dielsiana تغذیه می کنند که در منطقه پایوای گینه نو و ایالت اورو یافت می شود. اما چرا این منطقه زیستگاه یکی از نادرترین پروانه های کره زمین است؟ تحقیقات نشان می دهد خاک ایالت اورو به واسطه حضور آتشفشان ها غنی از فسفات است. فسفات عامل اصلی شکوفایی گونه های منحصر به فرد تاک از جمله Aristolochia / dielsiana قلمداد می شود و به همین دلیل پراکنش این گونه در این منطقه زیاد است. در مقابل، لاروهای پروانه ریچموند از دو گونه دیگر تاک تغذیه می کنند. گونه اول موسوم به A.praevensa نام دارد و اغلب در زمین های پایین دست جنگل های حاره ای یافت می شود. گونه دوم نیز موسوم به A.deltantha است و در ارتفاعات 800متری و در مرز میان کوئینزلند و نیوساوت ولز رشد می کند. دانشمندان باور دارند بقای

پروانه های الکساندرا وریچموند در واقع به همین رشته های درهم تنیده طبیعی وابسته است. ساده سازی طبیعت به دست انسان و تخریب زیستگاه، عاملی است که درست برخلاف مسیر عادی طبیعت و در راستای گسستگی این رشته های درهم تنیده گام برمی دارد.

برنامه های حفاظتی

تمام پروانه های بال پرنده ای در فهرست کنوانسیون تجارت گونه های گیاهی و جانوری، در خطر انقراض (سایتیس) قرار دارند و در نتیجه خرید و فروش آنها از نظر قوانین بین المللی ممنوع است. اما این تجارت پرسود، طرفداران خاص خود را دارد که معمولا حاضرند در بازارهای سیاه به ازای هر یک ملکه الکساندرای بال پرنده ای بیشتر از 500 دلار پرداخت کنند.

پروانه شناسان معتقدند برنامه های حفاظتی هنوز جایگاه اصلی خود را برای حفاظت از این پروانه های کم نظیر پیدا نکرده اند. یکی دیگر از عوامل کاهش قابل ملاحظه جمعیت این گونه ها به استثنای قاچاق، تخریب زیستگاه و نابودی گیاهانی است که این پروانه ها برای تغذیه به آنها وابسته هستند.

به عنوان مثال، *Aristolochia* یک نمونه از درختان حاره ای و مطبوع نظر پروانه های بال پرنده ای است که در حال حاضر پراکنش آن به شکل تاسف آوری لکه ای و محدود شده است. (ضمیمه سیب)

مترجم: فرناز حیدری

منبع: iucnredlist.org